

3 november. Louis Andriessen (l) en Mariss Jansons na de première van *Mysteriën*, het stuk dat Andriessen voor het 125-jarige Concertgebouworkest schreef. FOTO ANP

‘Schoolmeester, wat een zeikerd’

Imperfect harmony heet de documentaire die Carmen Cobos maakte over componist Louis Andriessen (74) en zijn avontuur bij het Concertgebouworkest.

ERIK VOERMANS

Goeie titel, *Imperfect harmony*. Al is imperfect misschien een erg voorzichtig woord om de disharmonie die tussen Louis Andriessen en Mariss Jansons ontstond, uit te drukken. Je zit negentig minuten op het puntje van je stoel naar de documentaire te kijken, in toenemende staat van ongemak en plaatsvervangende schaamte. Dat het tussen zo'n componist en zo'n dirigent zo mis kon gaan!

Maar eerst de voorgeschiedenis. Andriessen schreef voor het 125-jarige Koninklijk Concertgebouworkest (KCO) het orkestwerk *Mysteriën*. Bij het aanvaarden van de compositie-opdracht was hij niet over één nacht ijs gegaan. Hij had er zeven jaar over nagedacht, omdat eerst oude ideologische barrières moesten worden overtuimd. Andriessen had namelijk in 1969 plechtig gezworen nooit meer voor symfonieorkest te schrijven, omdat hij symfonieorkesten achterhaalde instituten vond, die veel te weinig muziek van levende en veel te veel

muziek van dode componisten speelden. Daarom had hij eigen groepen en ensembles opgericht (Orkest De Volharding, Hoketus, Het Verschrikkelijke Orkest van De Eenentwintigste Eeuw), die met het Asko Ensemble, het Schönberg Ensemble en talloze andere ensembles het Nederlandse muziekleven weer lieten bruisen, knallen en spetteren.

Dat hij toch weer voor een symfonieorkest aan de slag ging – en dan zelfs voor het Concertgebouworkest, dat hij in 1969 met de Actie Notenkraker hard tegen de schenen had geschopt – had drie redenen. Eén: Joel Fried, de artistiek directeur van het KCO, was vasthoudend. Twee: diezelfde Fried drukte hem op het hart dat hij best een deel van de musici door andersoortige instrumentalisten mocht vervangen. Drie: Hendrik Andriessen, Louis' vader, die zelf diverse stukken voor het orkest had geschreven, drukte zijn zoon in een dagdroom op het hart 'dat hij het nu eindelijk maar eens moest doen'.

En dus schreef Andriessen dat stuk, *Mysteriën*, waarbij hij zich liet inspireren door teksten van Thomas à Kempis in het lijfboek van vader Hendrik, *De imitatio Christi*.

De première, 3 november 2013, was de muzikale gebeurtenis van het jaar. *Mysteriën* was een schitterend stuk, dat geheel voldeed aan de torenhoge verwachtingen. Na de pauze dirigeerde Mariss Jansons *Ein Heldenleben* van Richard Strauss, zijn lievelings-

werk. Andriessen liet *Ein Heldenleben* voor wat het was. Hij haat het stuk en alles waar het voor staat.

Daarna ging het KCO op tournee, naar Moskou, Peking, Tokio en vier steden in Australië. Daar speelden ze *Ein Heldenleben*. Maar *Mysteriën* liet het thuis. Daarvoor verdient het orkest strafregels. (Schrijf duizend keer: 'Wij moeten trotser zijn op de muziek van onze internationaal gelauwerde componist'.)

In *Imperfect harmony* volgt Cobos de componist tijdens de week die het orkest voor het repeteren van *Mysteriën* uittrok.

Zelden twee kunstenaars zo niet zien klikken als Andriessen en Jansons. Meteen is volslagen duidelijk dat het niet goed zal komen tussen die

Zelden twee kunstenaars zo niet zien klikken als Andriessen en Jansons

twee, als Concertgebouwdirecteur Simon Reinink Andriessen vraagt 'of hij Mariss al heeft gesproken'. Andriessen: "Gisteren hebben we anderhalf uur de partituur doorgenomen. Hij had allemaal rare vragen. Dat was wel nuttig, zeker voor hem."

Op de eerste repetitie is er al een valse start. Jansons is al begonnen en besef dan dat hij iets is vergeten. Als er een vraag uit het orkest komt, neemt

hij de gelegenheid te baat. "Mag ik u voorstellen aan Louis Andriessen?"

Dan vraagt Jansons: "Hier staat *molto forte* en daar *più forte*. Hoe moeten ze dat spelen?" Andriessen wuift de vraag weg: "Dat is geen belangrijk probleem." Als Jansons later de vraag herhaalt en Andriessen duidelijkheid schept, zegt hij, teruglopend naar zijn stoel: "Ik moet ook alles uitleggen."

In de Spiegelzaal wordt gewerkt aan de passages met kwarttonen. "Ik vind die kwarttonen leuk," zegt een violiste tegen de dirigent. "Oh really?" zegt Jansons. Als hij de zaal verlaat, keurt hij de componist geen blik waardig.

Echt fout gaat het wanneer Jansons meent de componist op een foute noot te betrappen. Maar Andriessen vindt die noot niet fout. Die noot is goed. Teruglopend bromt hij: "Schoolmeester. Het wordt nooit wat. Wat een zeikerd." Als het orkest een volgend stuk speelt, springt Andriessen als door een adder gebeten op. "Ho! Ho! De strijkers moeten hier ook legato!"

Dat de première desondanks prachtig is, mag een wonder heten. Bij het slotapplaus is Andriessen zowaar complimenteus tegen de dirigent: "Really very good. Vooral de mooie muziek." Ook Jansons moet hierom lachen. "Was het tempo goed?" vraagt hij nog.

Imperfect harmony van Carmen Cobos is 6 mei te zien in Tuschinski 1, 9 mei in het Muziekgebouw aan 't IJ, 28 mei in Lux (Nijmegen) en 5 juni op Ned. 2.